

ENTREVISTA

León Valencia, director de la fundació Paz y Reconciliación

Món Sanromà

Tècnic de l'Institut Català Internacional per la Pau

León Valencia, director de la fundació Paz y Reconciliación. Membre del grup de memòria històrica. Escriptor i analista polític.

León Valencia va ser membre del comando central del grup guerriller ELN en la dècada de 1980. El 1994 va participar en la firma d'un acord de pau amb el govern nacional. En la seva faceta d'escriptor, és columnista a diversos mitjans de comunicació i ha publicat diversos llibres de caràcter polític. Ha participat en la fundació de la corporació Arco Iris, un centre de pensament, investigació i acció social per a la reconciliació, i de la fundació Paz y Reconciliación, que té el propòsit de generar coneixement qualificat per incidir en els debats polítics, socials i econòmics del país com a mecanisme per aportar a la construcció de la pau i la reconciliació nacional.

La seva trajectòria està marcada pels anys que va passar dins de l'ELN. Com recorda aquella època de la seva vida?

Fa ara vint anys, el 1994, que vam fer el tractat de pau. Recordo que vaig haver de reflexionar sobre l'escala de valors, a quin lloc hi havia la justícia social, la revolució, la inclusió de la gent, la democràcia... A la guerrilla vaig aprendre a valorar la vida. Recordo que cada vegada anàvem cap a una violència més irracional, més bruta... Las víctimes principals del conflicte eren la població civil. Ja no era una confrontació amb l'estat sinó les elits matant gent. Des del costat de les guerrilles s'estava matant a líders socials, polítics indefensos... L'enorme dolor que causava sobre la població civil em va espantar, a més, no hi havia l'horitzó d'un triomf militar, no hi havia transformació ni canvis, no tenia futur.

Què el va fer sortir de l'ELN? Quan va decidir que era suficient?

Hi va haver dos fets importants. D'una banda, el 1988, vam viure una dolorosa matança a Segòvia, on militars aliats amb un sector polític es van fer passar per paramilitars, van matar 45 persones i en van ferir 47 més només perquè la gent del poble havia votat les esquerres. La nostra guerrilla era poderosa: tenia més de 10.000 efectius, rebia diners del petroli i teníem el comando central a només tres quilòmetres del lloc dels fets, però, tot i així, no vam poder evitar la matança. D'altra banda, la guerrilla va matar un bisbe. L'organització que jo dirigia era d'origen catòlic i estava comandada pel capellà Manuel Pérez Martínez. En conseqüència, em va semblar una barbàrie que la guerrilla matés un bisbe amb la justificació de que tenia una ideologia de dretes. Nosaltres ens quedem amb aquesta foto i amb l'absurda justificació. Va ser molt trist. Em vaig adonar que no era la meua causa política, que estava massa enverinada i que era impotent militarment. Tot això em va portar a que desistís i comencés les negociacions de pau.

“ Nosaltres ens fiquem en el debat públic i ens arrisquem perquè creiem que cal sacsejar la societat colombiana. ”

Vint anys més tard, com ho veu ara?

Crec que s'ha confirmat el que predeia. La guerra ha causat una gran quantitat de víctimes. Estic content d'haver-me retirat. S'ha confirmat que no hi ha una sortida militar: ni el govern ni les guerrilles poden triomfar. És un empat dolorós per a Colòmbia i l'única sortida és la política.

Vostè ha liderat diverses investigacions sobre la parapolítica, aquest fenomen és la gran tragèdia de Colòmbia?

És l'altra cara de la moneda colombiana. En aquest país hi ha una doble tragèdia. D'una banda, la guerrilla dispara contra la democràcia, des de fora, però d'altra banda hi ha

gent que dispara contra la democràcia des de dins: polítics que s'han aliat amb forces il·legals, amb narcos, etc. per aconseguir poder local i influir en el poder nacional. I els trets des de dins van ser més eficaços que els de la mateixa guerrilla: la guerrilla no va poder colpejar les institucions de manera definitiva, però aquestes forces sí. Nosaltres fem investigacions purament acadèmiques sobre la parapolítica. Actualment hi ha 61 parlamentaris condemnats i 67 investigats per aquest tema. Si sumem alcaldies i altres càrrecs tenim uns 500 polítics legals condemnats o investigats.

Quin paper poden tenir els parapolítics en el procés de pau?

Hi ha diferents graus de parapolítics. Alguns van utilitzar aliances per motius electorals, altres van moure grans quantitats de diners de la màfia, altres van participar en crims enormes i matances... la reconsideració de Colòmbia, la transició al postconflicte, no és només un pacte amb les guerrilles sinó també amb la democràcia i les elits colombianes que s'han aliat amb màfies i grups il·legals. Aquest és l'enorme repte de la reconciliació.

Quin és el principal missatge que vol transmetre amb el seu treball i amb el de la corporació Arco Iris i la fundació Paz y Reconciliación?

La corporació Arco Iris és una ONG amb tasques socials. S'ocupa dels reinserits, dels socis, de les comunitats... A la fundació Paz i Reconciliación investiguem sobre el postconflicte. Vull destacar dues coses. D'una banda, la investigació social ha de tenir un servei al debat públic. Els llibres i les reflexions no són per estar a les prestatgeries sinó per al debat i el servei públic. Així que intentem que les nostres investigacions tinguin un impacte mediàtic i en la societat. D'altra banda, cal anar més enllà de la investigació i posar nom als fenòmens. En fer-ho hem posat en perill la nostra seguretat i hem rebut amenaces, però hem aconseguit que la societat reaccioni. Entre la comunitat investigadora de Colòmbia hi ha por, i amb raó. Els grans centres de les principals universitats no s'atreveixen a tractar certs temes i no tenen suficient impacte. Nosaltres ens fiquem en el debat públic i ens arrisquem, perquè creiem que cal sacsejar la societat colombiana.

“ Amb Uribe cal fer dues coses. Primer cal derrotar-lo políticament en les seves aspiracions d’acabar amb el procés de pau. Però després cal cridar-lo la reconciliació. ”

Vostè ha entrat amb una dialèctica amb l’expresident Álvaro Uribe. Quin rol està jugant en el procés de pau?

Uribe realitza una batalla contra el procés de pau de l’Havana, és un franc tirador polític contra les negociacions. Ell creu que la solució és militar. Ho va intentar, no va poder, però vol tornar-ho a intentar. Ha filtrat les negociacions secretes que s’estaven desenvolupant i l’esborrany de l’acord amb la intenció d’avortar el procés; s’ha inventat que el comissionat de pau, Sergio Jaramillo, estava negociant amb les FARC un segrest a Cuba; ha fet públiques les coordenades on les forces militars havien de recollir dos dels delegats de les FARC i portar-los a l’Havana; ha anat a la Cort de La Haia, a través de la figura del procurador Ordóñez, a litigar contra el procés de pau, amb l’argument que s’està gestant un pacte d’impunitat... S’ha oposat al procés amb arguments legítims però també il·legítims, i ha intentat una guerra bruta.

Es pot aconseguir la reconciliació sense la cooperació d’Álvaro Uribe?

Amb Uribe cal fer dues coses. Primer cal derrotar-lo políticament en les seves aspiracions d’acabar amb el procés de pau. Però després cal cridar-lo la reconciliació. Ell representa els ramaders, els empresaris del món agrari, els latifundistes, les elits polítiques regionals... Són una part dura però poderosa, els necessitem i cal incloure’ls al procés.

És positiu respecte al futur de Colòmbia? Quins escenaris de postconflicte preveu?

Jo crec que hi haurà un acord amb les FARC i l’ELN. Tindrem un postconflicte llarg i difícil però encara no en som conscients. Cal destacar dues coses respecte a això. D’una banda, el procés de pau en curs canviarà la història del país. Però d’altra banda, tenim

una societat que ha viscut d'esquena als canvis que s'han donat a Sud-Amèrica i que, independentment de les converses de l'Havana, té unes demandes. El problema és que no hi ha cap subjecte polític que encapçali aquest canvi. No hi ha una esquerra amb múscul que pugui encapçalar una transformació i entre les elits polítiques no hi ha un sector reformista. El més reformista és Santos, però és un reformisme, tímid, sense unghes i pàl·lid.

Fotografia: León Valencia

© Generalitat de Catalunya